

ДО

ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД № Р33-4705/25.09.2020 г.

НА РЕКТОРА НА ПУ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”

СТ А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Мирослав Митъв Димитров, ЮФ при УНСС - външен член на научно жури, определено със Заповед № Р33-4705/25.09.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, Гражданско и семейно право

1. Кратка информация за конкурса, кандидата и представените материали

1.1. Със заповед № Р33-4705 от 25.09.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определен за външен член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПУ, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, обявен за нуждите на катедра „Гражданскоправни науки” на Юридическия факултет (ЮФ).

1.2. В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 57 от 26.06.2020 г. и на интернет страницата на ПУ, за нуждите на катедрата по Гражданскоправни науки на ЮФ, като единствен кандидат участва гл.ас. д-р Ангел Йорданов Шопов от Пловдивския университет. Ангел Шопов е роден през 1976 г., завършил е ЮФ на ПУ през 1999 г., като е придобил магистърска степен по специалността „Право”. От 2001 г. е преподавател в ЮФ на ПУ като асистент, старши асистент и понастоящем главен асистент. Водил е семинарни и лекционни занятия на студенти-юристи по Гражданско право - Обща част, Облигационно право, Юридически лица с нестопанска цел и др., а на студенти неюристи – Право на Европейския съюз и Защита на интелектуалната собственост. След успешна защита на дисертационен труд на тема „Грешката като основание за унищожяемост на договорите” в ИДП на БАН е придобил образователната и научна степен доктор по право.

Кандидатът е специализирал в европейски университети - Университет за чужденци (Università per stranieri) в гр. Перуджа, Италия, ТМС Асер институт, Хага, Холандия и Университет във Фрибург, Юридически факултет, Швейцария и е разработил индивидуални научни проекти, а също е участвал през годините в няколко колективни научни проекта.

Наред с преподавателската и изследователската работа от януари 2019 г. кандидатът работи и като арбитър в Арбитражен съд към Асоциацията за развитие на правото.

1.3. За участие в конкурса кандидатът е представил следните материали:

- две монографии - Унищожяемост на договорите поради грешка. С.: Сиби. 2013 - монография на базата на защитената дисертация и Унищожяемост на договорите поради измама. С.: Сиби. 2019 – монография, представляваща хабилитационен труд;

- осем бр. статии и доклади, публикувани в специализирани правни издания и сборници, свързани с темата на хабилитационния труд - Унищожяемостта на договорите поради измама в по-новата съдебна и арбитражна практика. Правна мисъл, 2004, № 2; Бележки по два гранични въпроса за гражданската измама и наказателната измама, засегнати от по-новата съдебна практика – В: Бургаски свободен университет. Международна конференция „Предизвикателства пред образованието и науката в контекста на глобализацията”. Сборник доклади. Том трети. 11-13, юни 2004 г. Бургас. 2004; Dolus и

измама при сключване на договорите. – В: 100 години от рождението на проф. Михаил Андреев. Сборник статии. С. 2011, с. 542 – 550; Наказателна и гражданска измама. – В: Развитие на правото в глобализацията се свят. Юбилеен сборник по случай по случай 100 – годишнината от рождението на акад. Любен Василев и проф. д-р Живко Сталев и 90 – годишнината от рождението на проф. д-р Витали Таджер. С., Феня, 2013; Фактически състав на измамата при договаряне – Студия юрис, 2015, № 1, с. 1-10; Договаряне чрез измама от трети лица. - В: Право и права. Сборник в памет на проф. Р. Ташев. С., 2016, УИ, с. 462-477; *Dolus bonus* в римското и съвременното право, Юс романум (*Ius romanum*), 1/16, с. 285-295; Договаряне чрез измамливо бездействие. - В: *Soft law* и съвременното право, С. Сиби, 2017, с. 84-117.

Представеният комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Кандидатът покрива напълно изискванията за преподавателски стаж и учебна натовареност като преподавател в ЮФ на ПУ.

2. Оценка на представените за участие в конкурса публикации

2.1. Централно място сред представените от кандидата в конкурса д-р Ангел Шопов заема монографичното му изследване „Унищожаемост на договорите поради измама”, което може недвусмислено да бъде определено като хабилитационен труд, притежаващ съществени научни и научно-приложни качества. Изследването е в общ обем от 223 страници, със 142 бележки под линия, рефериращи към различни източници. То е посветено на актуални и значими, както от научна, така и от практическа гледна точка въпроси, свързани с унищожаване на договорите на основание измама по смисъла на чл. 29 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД). Изложението е структурирано логично и правилно, организирано е в три глави, разделени на параграфи и заключение, като са посочени и използваните от автора източници в приложената библиография. То е първото самостоятелно монографично изследване в българската правна книжнина, в което изчерпателно и задълбочено е анализиран фактическият състав на измамата като основание за унищожаемост на договорите по българското право. Като научен апарат е използвана богатата библиография, която обхваща над 100 български заглавия и над 60 източника на чужди езици (английски, френски и италиански), както и основните източници на т.н. „soft law” – Принципиите на европейското договорно право, Принципиите за международните търговски договори, изработени от УНИДРОА и Проекта за обща референтна рамка. Анализирана е и цялата достъпна и актуална съдебна практика, относима към изследваните в монографията научни проблеми, включваща не само решения на Върховния касационен съд на РБ, но и съдебни актове на съдилища от всички нива на съдебната йерархия.

В първа глава авторът е изложил някои психологически аспекти на разминаването между воля и изявление, като последица от различни фактори, като е извел измамата като един от пороците на волеизявлението, нормирани от законодателя, като легална проекция на житейското разбиране на измама. В същата глава в увлекателен стил е проследено развитието на измамата при договаряне през вековете от древния Рим, през Средновековието и Френската революция до наши дни. Направена е и сравнителноправен анализ на изследвания институт на измамата във Френския граждански кодекс, Германския граждански законник и Италианския граждански кодекс, като уредбата в тези кодекси е съпоставена с тази в ЗЗД. Втората глава от монографията заема централно място в нея и може да се определи като най-съществената част от изследването, съдържаща най-много научни и научно-приложни приноси. В тази глава подробно и солидно обосновано са изяснени особеностите на фактическият състав на измамата и отделните три елемента на състава – умшишленото въвеждане в заблуждение, невярната представа за действителността и сключването на договор от измания под влияние на погрешната представа. Третата глава е посветена на т.н. от автора „Особени случаи на измама”. Като такива са анализирани случаите, при които измамата изхожда от трети лица. В тази глава авторът е направил и

подробна съпоставка на гражданската и наказателната измама, като е очертал приложните им полета и е извел критерии за съотношението между сравняваните фактически състави, като в резултат на прилагането им е достигнал до съществени изводи, които могат да се оценят високо като научен принос и ще бъдат отбелязани по-долу. В заключението на работата авторът е обобщил стегнато и ясно основните резултати от своето изследване и е направил разумни предложения за усъвършенстване на законодателството.

Като цялостно впечатление след прочита на монографията може да се изтъкне, че изследването е задълбочено и се отличава с богатство на разгледаните от автора хипотези. Преходите от един разглеждан проблем към друг са плавни и логични, като по този начин е постигната смислова цялост на изложението. Езикът е точен, разбираем и четивен, като същевременно показва, че авторът владее на високо ниво частноправната материя, особено в сферата на гражданското и облигационното право. Подържаните от автора тези са логично и подробно аргументирани. Обхваната и критично е анализирана голяма, а според мен практически цялата натрупана през годините българска съдебна практика по въпросите, свързани с унищожаването на договорите поради измама. Използвана е значителна и достатъчна по обем за целите на изследването релевантна българска правна литература, както и чуждестранна литература. Във връзка с умело използвания в работата научен апарат се налага усещането, че авторът съзнателно е цитирал само най-важните и значими специални източници, с които е боравил при своето проучване на темата, като е избягвал самоцелни цитирания и такива със спорна относимост към изследваните проблеми. Остава добро впечатление у читателя и умението на автора да зачита чуждото мнение и да води етична научна дискусия с други автори, макар в някои случаи да не споделя изразените от тях тези.

3.2. Научни и научно-приложни приноси на представеното монографично изследване

След внимателния прочит на хабилитационния труд на кандидата, могат да се открият следните съществени и значими научни и научно-приложни приноси на автора в неговата монография, която е първото самостоятелно изследване у нас на измамата като основание за унищожаемост на договорите и което само по себе си представлява научен принос:

- направеният първи по рода си в българската правна литература сравнителноправен преглед на измамата на базата на основните граждански кодекси в Европа – ФГК, ГГЗ и ИТГК;

- подробното изясняване на всеки един от трите елемента на фактическия състав на измамата като законодателно нормирано основание за унищожаемост на договорите;

- използваният в хода на анализа на фактическия състав оригинален подход към правното явление „измама” чрез очертаване и изясняване на неговите материален и психологически елемент;

- извеждането на особеностите на измамата като едно от урудените от закона основания за унищожаемост на договорите;

- задълбоченият анализ, представляващ съпоставка и отграничение между измамата и грешката като основания за унищожаемост на договорите, който освен научно има и важно практическо значение. В тази връзка правилно се акцентира, че измамата, за разлика от грешката е резултат от морално укоримо поведение, извършено най-често от другия съдоговорител;

- поддържаната от автора теза, подкрепена и със солидни аргументи, почерпени най-вече от съдебната практика, че измама може да се извърши и чрез бездействие;

- оригинален принос е изясняването на т.н. от автора „двулик” характер на измамата – от една страна като разновидност на грешката, но грешка, причинена от морално укоримо поведение, което от друга страна обосновава деликтен характер на порока и съответно не го оставя само в сферата на недействителността, а го отвежда и в сферата на отговорността;

- установената от автора с убедителни доводи връзка между предоговорната отговорност по чл. 12 ЗЗД и измамата в светлината на законовото изискване за добросъвестност в уредбата на договорните и предоговорните отношения;

- анализът на приложението на измамата в областта на потребителските правоотношения и отграничаване на случаите, при които има заблуждаваща реклама и други нелоялни търговски практики, но няма измама по смисъла на чл. 29 ЗЗД;

- убедително обосноваването извод за възможното и допустимо квалифициране на договора като частично недействителен поради измама;

- обосноваването разбиране, че измамата, извършена от трето лице не следва да се разглежда като изключение, а като усложнение на нейния фактически състав и направените в тази връзка предложения за усъвършенстване на законодателството;

- подробната съпоставката между гражданската измама като основание за унищожаемост и наказателната измама с ясното и точно очертаване на приложните им полета и направения логичен извод, че същите не се припокриват, не се изключват взаимно и могат да съществуват паралелно.

3.3. Критични бележки и препоръки към представеното монографично изследване

Към неизчерпателно изложените в предходната точка научни и научно-приложни приноси на монографията могат да се направят съвсем малко критични бележки, което намирам за естествено, предвид обсотятелството, че кандидатът е един от най-добре запознатите и работил дълги години по проблемите на унищожаемостта на договорите автори.

В изложението се забелязва известен структурен дисбаланс. Втората глава е твърде голяма като обем, съпоставена с първата и третата. Възможно е било по мое мнение втората глава да се раздели на две. В едната да се анализират елементите на фактическия състав на измамата, а в другата да се очертаят особеностите на измамата като основание за унищожаемост и да се направят сравненията и съпоставките.

Третата глава е озаглавена малко подвеждащо – „Особени случаи на измама“. В нея обаче като особен случай на измамата по чл. 29 ЗЗД авторът е анализирал само измамата, причинена от трето лице. А вторият параграф, чието съдържание иначе представлява отличен анализ, е посветен на съпоставка между гражданската и наказателната измама, а не на особен случай на измама по чл. 29 ЗЗД. Едва ли не излиза, че наказателната измама е „особен случай“ на измама, нещо, което авторът правилно не поддържа.

Недостатъчно внимание авторът е отделил на приложението на измамата в сферата на търговските отношения, където също би могло да се посочат редица особености, свързани със субектите и предмета на търговските договори.

Работата би спечелила, ако авторът не се бе задоволил да посочи в увода и на още едно-две места в изложението, че резултатите от анализа са съответно приложими и към едностранните сделки съобразно правилото на чл. 44 ЗЗД. Струва ми се, че при една съпоставка на измамата при договорите от една страна и от друга страна при едностранните сделки като напр. пълномощно, отказ от права, запис на заповед и др., би се стигнало до важни изводи и биха се установили съществени особености на приложението на измамата като основание за унищожаемост. Така напр. отговор биха намерили въпроси като: Кой е другата страна по смисъла на чл. 29, ал. 1 ЗЗД и кой е трето лице по чл. 29, ал. 2 ЗЗД при едностранните сделки. В тази връзка може да се препоръча на автора допълване на изложението при последващи издания на монографията.

Недостатъчно ясно според мен е аргументирано приложението на измамата при алеаторните договори. Анализът почива на три конкретни хипотези на алеаторни договори – договор за прехвърляне на имот срещу гледане и издръжка, договори с финансови инструменти и застрахователните договори (с. 136-140). Липсва общ извод и обобщение, а и авторската позиция по поставения проблем е останала недоизяснена.

3.4. Други публикации на кандидата

Наред с монографията авторът е представил и осем статии и доклади, публикувани в специализирани правни издания и сборници, свързани с темата на хабилитационния труд. В тези публикации подробно са развити отделни проблеми, които са обобщени и доразвити в монографичното му изследване. Чрез тези публикации авторът е популяризировал в значителна степен своите тези сред академичните среди и юристите от практиката. Прави добро впечатление, че част от тези публикации имат ясно изразена практическа насоченост – напр. статията „Унищожаемостта на договорите поради измама в по-новата съдебна и арбитражна практика.” Правна мисъл, 2004, № 2, в която са изследвани съдебни и арбитражни решения по приложението на чл. 29 ЗЗД, „Бележки по два гранични въпроса за гражданската измама и наказателната измама, засегнати от по-новата съдебна практика” - доклад на конференция „Предизвикателства пред образованието и науката в контекста на глобализацията”, публикувана в сборник доклади. Том Трети. 11-13 юни 2004 г. Бургас. 2004, както и „Наказателна и гражданска измама.” – доклад на конференция, публикуван в юбилеен сборник. С., Феня, 2013. Очевидно е, че кандидатът не се задоволява само с чисто теоретичните аспекти на изследваните от него проблеми, но и винаги търси практическата им значимост и приложението на научните изводи, до които достига в своите анализи, за което следва да бъде подкрепен.

Към научните изяви на кандидата могат да се отбележат още участията му в множество различни индивидуални и колективни научно-изследователски проекти, посочени в представените от кандидата материали.

3.5. Учебно-преподавателска дейност на кандидата

През деветнадесет годишния си преподавателски стаж кандидатът – д-р Ангел Шопов е натрупал значителен опит в преподаването на учебните дисциплини Гражданско право - Обща част, Облигационно право, Юридически лица с нестопанска цел и др., като е водил както семинарни занятия, така и лекционни курсове. Наред с това проявява преподавателска активност като разработва нови учебни материали за упражнения и лекции по преподаваните от него учебни дисциплини, участва в адаптиране на учебни програми и др. Взел е участие и в изготвянето на учебно помагало с казуси за държавен изпит по Гражданскоправни науки (в съавторство). Кандидатът работи и като научен наставник в национален образователен проект „Студентски практики”.

5. Заключение

Комплексният анализ на представения за рецензиране хабилитационен труд и другите публикации на кандидата в конкурса гл. ас. д-р Ангел Шопов налага за мен безспорния извод, че те са на високо теоретично ниво, съдържат значими научни и научно-приложни приноси, като същевременно имат и съществено практическо значение. Направените по-горе в т. 3.3. бележки имат повече характера на препоръки и по никакъв начин не намаляват високото научно ниво на представеното за участие в конкурса монографично изследване. Кандидатът притежава и необходимия преподавателски опит за заемане на академична длъжност „доцент”.

Въз основа на изложеното по-горе в становището си считам, че научната и преподавателската квалификация на кандидата в конкурса е безспорно висока. Той притежава необходимите качества на задълбочен изследовател и опитен преподавател, и е покрил всички изисквания, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България и в Правилника за неговото приложение, за заемане на академичната длъжност доцент.

С оглед на направеното заключение давам положителна оценка на кандидата в конкурса гл. ас. д-р Ангел Шопов и убедено ще гласувам в подкрепа на предложението той да заеме академичната длъжност „доцент” по научно направление 3.6. Право и научна специалност „Гражданско и семейно право” в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”.

10.11.2020 г.

Член на научното жури:
(доц. д-р Мирослав Димитров)